

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

-----o0o-----

TẠ THỊ THU HÀ

**NHỮNG BIỆN PHÁP TÍCH CỰC HOÁ HOẠT ĐỘNG
CỦA HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG
TRONG GIỜ VĂN HỌC SỬ**

**CHUYÊN NGÀNH : LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP
DẠY HỌC MÔN VĂN - TIẾNG VIỆT
MÃ SỐ : 60. 14. 10**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: *GS. Phan Trọng Luận*

Thái Nguyên - 2009

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới GS: Phan Trọng Luận - Người thầy khoa học, đã hết lòng tận tình hướng dẫn và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn này.

Tôi xin cảm ơn các thầy cô trong tổ bộ môn phương pháp dạy học văn; khoa Ngữ văn; các phòng ban của trường Đại học sư phạm Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, hoàn thành luận văn.

Tôi xin gửi lời cảm ơn các trường phổ thông, bạn bè đồng nghiệp và người thân trong gia đình đã tạo điều kiện thuận lợi giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2009

Người thực hiện

Tạ Thị Thu Hà

NHỮNG CHỮ VIẾT TẮT TRONG LUẬN VĂN

Giáo viên	: GV
Học sinh	: HS
Tác phẩm văn chương	: tpvc
Trung học phổ thông	: THPT
Phương pháp	: PP
Văn học sử	: VHS
Văn học	: VH
Sách giáo khoa	: SGK
Phương pháp dạy học	: PPDH

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài.....	1
1.1. Tích cực hoá hoạt động người học là vấn đề cốt lõi thuộc mục tiêu của giáo dục hiện đại.....	1
1.2. Cốt lõi của đổi mới dạy và học hiện nay là tích cực hoá hoạt động của người học.....	1
1.3. Các giờ VHS chưa phát huy được tính tích cực hoạt động của học sinh.....	2
2. Lịch sử vấn đề.....	4
3. Mục đích nghiên cứu.....	6
4. Giả thuyết của luận văn.....	6
5. Phương pháp nghiên cứu.....	6
6. Giới hạn của đề tài.....	7
7. Nhiệm vụ của đề tài.....	7
8. Kết cấu của luận văn.....	7
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TRẠNG GIẢNG DẠY, HỌC TẬP BÀI VĂN HỌC SỬ Ở NHÀ TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG	9
A. CƠ SỞ LÝ LUẬN.....	9
1. Tính tích cực và tích cực hoá hoạt động của học sinh là cơ sở để tổ chức các hoạt động học tập của học sinh THPT.....	9
2. Phương pháp tích cực nhằm hoạt động hoá, tích cực hoá nhận thức của người học.....	11
3. Sự phát triển tâm lý, tư duy ở học sinh trung học phổ thông, tạo tiền đề cho việc dạy học VHS theo hướng tích cực hoá hoạt động người học.....	14
4. Khả năng tổ chức hoạt động học tập của học sinh THPT.....	17
5. Bài học văn học sử tạo điều kiện thuận lợi cho việc tổ chức các biện pháp tích cực hoá hoạt động của người học.....	19
5.1 Đặc trưng của bài văn học sử.....	19
5.2 Thuận lợi và khó khăn của bài văn học sử khi tổ chức các hình thức học tập của học sinh.....	22
B. THỰC TRẠNG DẠY HỌC BÀI VĂN HỌC SỬ Ở NHÀ TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG.....	27
1. Khảo sát tình hình dạy và học bài văn học sử của giáo viên và học sinh ở trường trung học phổ thông.....	27
1.1 Khảo sát giáo viên văn THPT về tình hình dạy bài văn học sử.....	27
1.2 Khảo sát tình hình học bài văn học sử (tác gia).....	28
2.2 Về phía học sinh.....	34

Chương 2: NHỮNG ĐỊNH HƯỚNG VÀ BIỆN PHÁP TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG CỦA HỌC SINH TRONG GIỜ VĂN HỌC SỬ.....	36
I. NHỮNG ĐỊNH HƯỚNG TỔ CHỨC CÁC BIỆN PHÁP TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG CHO HỌC SINH TRONG GIỜ VĂN HỌC SỬ	36
1. Xác định lại vai trò của Thầy trong giờ học VHS tác gia ở nhà trường THPT	36
2. Trả lại vai trò chủ thể sáng tạo cho mỗi cá thể trò trong giờ học VHS tác gia ở nhà trường THPT.....	38
3. Cấu trúc lại cơ chế dạy học bài VHS tác gia ở nhà trường THPT nhằm tích cực hoá hoạt động của chủ thể- trò	39
4. Tổ chức và xây dựng giờ học VHS tác gia ở nhà trường THPT thành những “hoạt động dạy học”.....	41
5. Xây dựng mô hình giáo án theo hướng tích cực hoá hoạt động của người học.....	43
5.1 Bài soạn cũ	43
5.2 Xây dựng mô hình giáo án theo hướng tích cực hoá hoạt động của người học	44
II. NHỮNG BIỆN PHÁP TÍCH CỰC HOÁ HOẠT ĐỘNG CỦA HỌC SINH TRONG GIỜ VHS (TÁC GIA) Ở NHÀ TRƯỜNG THPT	46
1. Sử dụng câu hỏi nêu vấn đề	46
2. Tổ chức cho mỗi cá thể- trò giao tiếp đối thoại và tranh luận trên tinh thần khoa học: “Bình đẳng, dân chủ và tự do”	48
3. Tổ chức cho mỗi cá thể- trò tìm tòi, phát hiện hệ thống logic lập luận	49
4. Nêu vấn đề và tổ chức cho HS trao đổi, thảo luận theo hình thức hoạt động nhóm.....	52
5. Cho học sinh tập thuyết trình một đoạn.....	53
Chương 3: THIẾT KẾ THỂ NGHIỆM CÁC BIỆN PHÁP TÍCH CỰC HOÁ HOẠT ĐỘNG CỦA HỌC SINH THPT TRONG GIỜ VHS (TÁC GIA).....	56
1. Mục đích thể nghiệm	56
2. Nội dung thể nghiệm	56
3. Đối tượng thể nghiệm	56
4. Thiết kế bài học thể nghiệm: NGUYỄN TUÂN.....	57
4.1. Định hướng dạy học.....	57
4.2 Tiến trình dạy học	57
5 Nhận xét, đánh giá và kết quả giờ dạy thể nghiệm	63
Một số vấn đề rút ra sau sau giờ dạy thể nghiệm.....	64
PHẦN KẾT LUẬN.....	67
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	70

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

1.1. Tích cực hoá hoạt động người học là vấn đề cốt lõi thuộc mục tiêu của giáo dục hiện đại

Chúng ta đang sống ở thế kỷ XXI, thế kỷ của những cuộc cách mạng khoa học kỹ thuật, hội nhập và phát triển. Trước tình hình đó, để hội nhập được với xu thế phát triển chung của thế giới, của thời đại, một yêu cầu cấp bách đang đặt ra đối với nền giáo dục nước ta là: phải không ngừng đổi mới hiện đại hoá nội dung và phương pháp dạy học.

Nhà trường là nơi giúp cho từng cá nhân, mỗi cá thể, mỗi công dân thay đổi triệt để quan niệm và phương pháp dạy học phù hợp với yêu cầu của thời đại ngày nay, thời đại mà mỗi con người phải năng động, tích cực và sáng tạo. Muốn học tập năng động, tích cực và sáng tạo thì phải biết cách phát huy cao độ tiềm năng của bản thân. Vì vậy, Tích cực hoá hoạt động của người học là vấn đề cốt lõi thuộc mục tiêu của giáo dục hiện đại.

Nếu chúng ta tiếp cận được mục đích của giáo dục “đào tạo ra những con người tự chủ, năng động, sáng tạo” thì nền giáo dục sẽ tạo ra được một nguồn sức mạnh to lớn. Chính vì vậy mục đích cần phải đạt của giáo dục là tích cực hoá hoạt động nhận thức của người học.

1.2. Cốt lõi của đổi mới dạy và học hiện nay là tích cực hoá hoạt động của người học

Vấn đề phát huy tính tích cực học tập của học sinh đã được đặt ra trong ngành giáo dục nước ta từ những năm 1960. Cũng ở thời điểm đó, trong các trường sư phạm đã có khẩu hiệu: “Biến quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo”. Trong cải cách giáo dục lần hai, năm 1980, phát huy tính tích cực đã là một trong phương hướng cải cách, nhằm đào tạo những con người lao động sáng tạo làm chủ đất nước.

Thế nhưng, cho đến nay sự chuyển biến về phương pháp dạy học ở trường phổ thông chưa được là bao; phổ biến vẫn là cách dạy thông báo kiến thức định sẵn, cách học thụ động, sách vở. Tuy rằng trong nhà trường đã xuất hiện ngày càng nhiều tiết dạy tốt của các giáo viên dạy giỏi, theo hướng tổ chức cho học sinh hoạt động, tự lực chiếm lĩnh tri thức mới nhưng tình trạng chung hàng ngày vẫn là “thầy đọc- trò chép” hoặc giảng xen kẽ vấn đáp tái hiện.

Nếu cứ tiếp tục dạy học thụ động như thế, giáo dục sẽ không đáp ứng được những yêu cầu đổi mới của xã hội. Sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, thách thức trước nguy cơ tụt hậu trên con đường của thế kỷ XXI bằng sự cạnh tranh trí tuệ đang đòi hỏi đổi mới giáo dục, trong đó có sự đổi mới căn bản về phương pháp dạy và học. Đây không phải là vấn đề của riêng nước ta mà là vấn đề đang được quan tâm ở mọi quốc gia trong chiến lược phát triển nguồn lực con người phục vụ các mục tiêu kinh tế- xã hội.

Định hướng đổi mới phương pháp dạy và học đã được xác định trong nghị quyết Trung ương 4 khoá VII (1/1993), nghị quyết Trung ương 2 khoá VIII (12/1996), được thể chế hoá trong Luật Giáo dục (12/1998), được cụ thể hoá trong các chỉ thị của Bộ GD & ĐT, đặc biệt chỉ thị số 15 (4/1999).

Luật Giáo dục, điều 24.2, đã ghi *“phương pháp giáo dục phổ thông phải phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của học sinh; phù hợp với đặc điểm của từng lớp học, môn học”*... Có thể nói cốt lõi của đổi mới dạy và học là hướng tới học tập chủ động, sáng tạo, chống lại thói quen học tập thụ động.

1.3. Các giờ VHS chưa phát huy được tính tích cực hoạt động của học sinh

Trong thực tế giảng dạy môn văn ở nhà trường nói chung và dạy học văn học sử nói riêng còn nằm trong quỹ đạo của lối dạy học cũ không phát huy được năng lực học tập của học sinh. Giảng dạy theo phương pháp thuyết giảng hay thông báo một chiều chỉ thích ứng với nền nông nghiệp và công nghiệp cách đây hàng chục thế kỷ, khi tri thức nhân loại còn ít, yêu cầu của

giáo dục lúc đó chỉ cần những con người “thừa hành và thừa hành sáng dạ” chứ không phải là con người năng động sáng tạo, biết giải quyết vấn đề do thực tiễn đặt ra, biết tự tìm kiếm việc làm” như hiện nay. Với các bài văn học sử, lượng kiến thức nhiều, khó và mới nên giáo viên chủ yếu sử dụng phương pháp thuyết trình. Dạy thuyết trình thì kết quả đánh giá tùy thuộc vào khả năng tái hiện lượng kiến thức nhiều hay ít theo lời giảng của giáo viên hay theo sách giáo khoa, khả năng sáng tạo của học sinh không có cơ hội để phát triển. Lối dạy này, ảnh hưởng rất nhiều đến chất lượng giảng dạy các giờ văn học sử.

Đối với các bài văn học sử, làm thế nào để học sinh không thờ ơ với bài giảng, hứng thú say mê tìm hiểu và phát huy được tính sáng tạo? Làm thế nào để rèn luyện năng lực tự nghiên cứu, tự hoạt động trên văn bản cho học sinh? Vì vậy, những biện pháp tích cực hoá hoạt động của học sinh trong giờ văn học sử ở nhà trường trung học phổ thông giúp các em hình thành năng lực tự nghiên cứu, tự hoạt động trên văn bản là việc làm cần thiết, sát thực, đúng với xu thế đổi mới phương pháp phù hợp với chiến lược “phát huy nội lực của người học”, đáp ứng mục tiêu giáo dục, như nghị quyết II của ban chấp hành Trung ương khoá VIII đã nghị: “Đổi mới mạnh mẽ phương pháp giáo dục đào tạo, khắc phục lối truyền thụ một chiều, rèn luyện nếp tư duy sáng tạo của người học”...

Là giáo viên tham gia trực tiếp công tác giảng dạy môn Ngữ Văn ở nhà trường trung học phổ thông tôi luôn trăn trở làm thế nào để nâng cao chất lượng và hiệu quả dạy- học các giờ văn học sử? Bởi vậy, việc đề ra những biện pháp tích cực hoá hoạt động học của học sinh trung học phổ thông trong giờ văn học sử là một phương thức góp phần đổi mới phương pháp dạy học nói chung, phương pháp dạy loại bài văn học sử nói riêng. Trên cơ sở đó, phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh trong học tập,

đồng thời rèn luyện và hình thành ý chí cao đẹp của mỗi con người trên con đường lập nghiệp.

2. Lịch sử vấn đề

Vấn đề tổ chức những hoạt động của học sinh đã được nhiều nhà nghiên cứu quan tâm ở nhiều góc độ khác nhau. Một số công trình nghiên cứu trên thế giới cũng như trong nước đều nhấn mạnh việc thường xuyên cần thiết phải tổ chức hoạt động tự nghiên cứu cho mọi đối tượng ở mọi cấp học, bậc học.

Ở nước ngoài, trong sách “Học tập hợp lý” do R.Retzke (Đức) chủ biên, nhóm tác giả đã đề cập đến vấn đề bồi dưỡng năng lực tự nghiên cứu cho học sinh mới vào trường. Năm 1984 nhà xuất bản thanh niên giới thiệu cuốn “Nghiên cứu và học tập như thế nào” của tác giả HeBơ Smit-man (Đức). Nội dung cuốn sách đề cập tới nhiều vấn đề về phương pháp Cuốn “Phương pháp dạy và học hiệu quả” của Carl Rogers – một nhà giáo dục học, tâm lí học người Mỹ do Cao Đình Quát dịch. “Phát huy tính tích cực học tập của học sinh như thế nào” của I. F. Kharlamốp.

Ở nước ta, tiếp tục những cố gắng cải tiến phương pháp dạy học các hội nghị chuyên đề liên tiếp được mở ra từ những năm 60,70 cho đến nay. Bộ giáo dục cũng như các nhà khoa học đã đưa ra nhiều biện pháp như: “Biến quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo”, “thầy chủ đạo, trò chủ động”(1970) hoặc “phát huy vai trò chủ thể của học sinh”(1980), “phát huy tính tích cực của học sinh”...Đặc biệt những năm gần đây, chúng ta đã tiến hành đổi mới phương pháp dạy và học một cách toàn diện và đã thu được kết quả đáng kể, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục. Đã có nhiều công trình nghiên cứu, các hội thảo và các bài viết bàn về phương pháp dạy và học môn văn trong nhà trường: Năm 1995, Bộ giáo dục và Đào tạo đã tổ chức Hội thảo khoa học về vấn đề: “Đổi mới phương pháp dạy học theo hướng hoạt động

hoá người học”. Ngay sau Hội thảo có rất nhiều bài viết của các nhà nghiên cứu, các giáo sư đầu ngành về vấn đề Phương pháp giảng dạy văn học như: “Vi năng lực tự học sáng tạo của học sinh” của tác giả Nguyễn Nghĩa Dân, “Khơi dậy và phát huy năng lực sáng tạo của người học trong giáo dục- đào tạo (Thái Văn Long)...Đồng thời xuất hiện một số cuốn sách như: Phương pháp dạy học văn (Phan Trọng Luận), “Mô hình dạy học tích cực, lấy học sinh làm trung tâm” của Nguyễn Kỳ (và một số người khác)-Trường Bồi dưỡng cán bộ Quản lý GD-ĐT(1986), Đặng Hiền: “Dạy học theo hướng phát triển tư duy”, “Phương pháp dạy học tích cực” (Trần Bá Hoàn), “Phương pháp giáo dục tích cực” (Nguyễn Kỳ), Hướng dẫn và pháp huy tính chủ động và sáng tạo của học sinh trong dạy và học bộ môn Văn (Vụ phổ thông), Xã hội văn học nhà trường(Phan Trọng Luận), Văn học giáo dục thế kỷ XXI (Phan Trọng Luận) ,Một số vấn đề về phương pháp dạy học văn trong nhà trường (Nguyễn Huy Quát- Hoàng Hữu Bội), Công nghệ dạy văn (Phạm Toàn), Học và dạy cách học (Nguyễn Cảnh Toàn), Văn học nhà trường nhận diện- tiếp cận- đổi mới (Phan Trọng Luận), Tạo ra năng lực tự học sáng tạo của học sinh Trung học phổ thông (Vũ Quốc Anh)... Những cuốn sách trên là sản phẩm của nhiều nhà khoa học, nhà giáo dục có tâm huyết đổi mới phương pháp. Tuy nhiên, những cuốn sách mới dừng lại ở phần lý thuyết chung cho mọi môn học hoặc một môn học mà chưa đi sâu vào các biện pháp, thủ pháp cụ thể cho từng phân môn, từng kiểu bài.

Đặc biệt các bài văn học sử chiếm vị trí quan trọng trong chương trình văn học nhà trường, song lại chưa được quan tâm đúng mức. Số công trình nghiên cứu còn ít ỏi và khiêm tốn: “Mấy vấn đề giảng dạy văn học sử ở nhà trường phổ thông cấp III”, và “Rèn luyện tư duy qua giảng dạy văn học” của Phan Trọng Luận, một chương trong các giáo trình “phương pháp dạy họ